

MŠ a ZŠ Na rovině v Chrudimi
Na Rozhledně 766, 537 01 Chrudim

Případová studie
k tématu a)

Nevrstevnické učení a individualizace výuky – přínos pro dosahování kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní i osobní život

Vypracovala: Mgr. Tereza Divišová ve spolupráci s Mgr. Janou Hrázskou
13. 12. 2020

Případová studie je vypracována pro účely poskytovatele dotace:

Název poskytovatele:	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Adresa sídla poskytovatele:	Karmelitská 529/5, 118 12 Praha 1
IČO:	00022985
Název výzvy:	Výzva Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k podání žádosti o poskytnutí dotace ze státního rozpočtu na podporu činnosti základních škol s oběma stupni a menšími třídními kolektivy, jejichž zřizovatelem není stát, kraj, obec nebo dobrovolný svazek obcí, pro kalendářní rok 2020.

Případovou studii vypracovala osoba jednající jménem žadatele o dotaci:

Název žadatele:	Mateřská a základní škola Na rovině v Chrudimi
Adresa sídla žadatele:	Na Rozhledně 766, 537 01 Chrudim
IČO:	03153266
Osoba jednající jménem žadatele:	Mgr. Jana Hrázská
Funkce:	ředitelka, zřizovatelka
Telefon:	+420 774 963 462
Email:	jana.hrazska@narovine.eu

Charakteristika školy, na níž bylo pokusné ověřování prováděno:

Adresa školy	Mateřská škola a Základní škola Na rovině v Chrudimi, Na Rozhledně 766, 53701 Chrudim
Právní forma	Školská právnická osoba
Součásti školy	Mateřská škola Na rovině
	Základní škola Na rovině
Přehled hlavní činnosti školy (podle Zřizovací listiny)	MŠ - Ve spolupráci s rodinou dítěte zabezpečovat a uspokojovat přirozené potřeby dítěte a rozvoj jeho osobnosti především tím, že škola podporuje zdravý tělesný, psychický a sociální vývoj dítěte a vytváří optimální podmínky pro jeho individuální osobnostní rozvoj. Přispívá ke zvýšení sociálně kulturní úrovně péče o dítě a vytváří předpoklady pro jeho pozdější celoživotní vzdělávání.
	ZŠ - Ve spolupráci s rodinou podporovat zdravý tělesný, psychický a sociální rozvoj dítěte a vytvářet optimální podmínky pro jeho vzdělávání a individuální osobnostní rozvoj.
Školní vzdělávací program	ZŠ Na rovině v Chrudimi
Počet tříd	MŠ – 1, ZŠ – 9
Počet žáků	MŠ – 25, ZŠ - 121

Případová studie obsahuje:

1. Úvod
2. a) Vymezení prvků, které škola považuje za inovativní
2. b) Oblasti, v nichž jsou dané prvky využívány
3. Vysvětlení s jakým cílem byly tyto prvky uvedeny do praxe
4. a) Shrnutí, které prvky se osvědčily. Přínos využívání inovativních prvků.
4. b) Problémy, které se objevily v souvislosti s epidemií Covid-19
4. c) Závěr studie – úspěšnost/neúspěšnost zavedených prvků
4. d) Náročnost využívání inovativních prvků z několika hledisek
5. Přínos alternativních škol v systému vzdělávání v ČR
6. Přílohy
7. Odkazy

1. Úvod:

Tato případová studie má za cíl ukázat, které prvky považujeme za inovativní a jak využívání inovativních prvků ve výuce prospívá učebnímu procesu žáků. Jejich funkčnost doloží na konkrétních příkladech. Představí principy, na kterých MŠ a ZŠ Na rovině v Chrudimi staví své fungování již od roku 2014 (přičemž využívání těchto principů je podloženo čtrnáctiletou praxí ředitelky školy v alternativním školství) a které škola v roce 2020 podrobně analyzovala.

2. a) Vymezení inovativních prvků

Prvky, které naše škola považuje za inovativní:

- individualizace výuky ve věkově heterogenních skupinách – využívání nových forem, metod a didaktických postupů ve vzdělávání
- aktivní přístup žáků
- tvorba projektů – vzájemné učení, spolupráce
- role pedagoga jako mentora/ průvodce vzděláváním

2. b) Oblasti, v nichž jsou dané prvky využívány

Konkrétní příklady využívání inovativních prvků:

- Výuka ve věkově heterogenních skupinách

Výuka v naší škole probíhá dle stanoveného rozvrhu, který je sestavován pro tři trojročí – 1. trojročí = 1. - 3. ročník, 2. trojročí = 4. - 6. ročník, 3. trojročí = 7. - 9. ročník, přičemž toto dělení vychází z potřeb dle vývojových období dětí¹.

V mladším školním věku / v prvním trojročí vycházíme z toho, že se dítě snaží být co nejvíce aktivní, rádo spolupracuje s druhými a chce poznávat okolní svět, k čemuž mu smíšený kolektiv poskytne příznivé podmínky. V této době je subjektivně velmi důležité, jak dítě obstojí při plnění svých povinností a v různých činnostech vůbec. Na podaném výkonu závisí nejen aktuální ale i budoucí sebehodnocení dítěte. Úspěšnost, s jakou se dítěti podaří zvládnout začátek školní docházky, závisí také na jeho předchozí představě o významu školy a dobrých vztazích ve školním kolektivu (čímž je myšlen nejen vztah mezi spolužáky, ale i vztahy mezi dětmi a učiteli a celková

atmosféra ve škole). Tuto představu si dítě buduje téměř výhradně na základě informací, které o škole dostalo a dostává od rodičů, výhodou pro dítě tedy je, pokud má možnost docházet i do předškolního zařízení, které ctí individuální potřeby dítěte a poskytuje mu bezpečné prostředí.

Druhé trojročí: Zhruba od 10 let mají děti silnou potřebu začlenit se do skupiny vrstevníků. Z hlediska sociálního vývoje dítěte je ztotožnění se se skupinou velmi důležité, protože plní funkci přípravy na budoucí intimní a přátelské vztahy. V heterogenní věkové skupině je větší pravděpodobnost, že dítě najde takové kamarády, s kterými bude mít podobné zájmy. Zatímco děti v předškolním věku mají mnoho kamarádů, k nimž mají nediferencovaný postoj, školní děti mívají už několik dobrých kamarádů. Kamarádství pomáhá k pochopení sebe sama a umožňuje trénovat prosociální chování. Potřeby staršího školáka narůstají v oblasti potřeby akceptace a respektu k jeho osobnosti. Pro dítě je důležitá možnost vyjádřit vlastní názor, který bude akceptován. Zásadním způsobem narůstá potřeba sociálních vzorů a identifikace se sociální skupinou.

Starší školní věk/třetí trojročí: Toto období je pro žáky biologickým i sociálním mezníkem. Je to doba celé řady dramatických změn kladoucích značné nároky jak na pubescenta samotného, tak na jeho okolí. Projevy dospívání se velmi individuálně liší v kvalitě i intenzitě, objevují se zvláštnosti v chování – labilita emocí, změny nálad, impulzivita, nestálost a nepředvídatelnost reakcí, více introverze, zranitelnost, citlivost ke kritice, snaha o dospělé chování, což se lépe rozmělní ve věkově smíšené skupině (větší věkové rozpětí, než v homogenní věkové skupině). Při hledání a vytváření vlastní identity mají význam vrstevnické skupiny. Z hlediska učebního procesu je důležitý přechod k abstraktnímu myšlení – hypotetické uvažování – logické operace bez pomoci konkrétních představ, chápání abstraktních pojmů a uvažování o nich.

Napříč všemi trojročími: Heterogenní věkové skupiny přináší přínos ve skupinové práci – každé dítě má možnost se uplatnit (neboť ve skupinové práci jsou potřeba různé schopnosti a dovednosti, které nezávisí na věku dítěte), dítě může spolupracovat s těmi, kteří jsou na stejné úrovni (nadané dítě se staršími, handicapované s mladšími), může využít pomoci dětí, které mají rozhled v jiné oblasti, případně poskytnout pomoc spolužákovi, když vidí, že ji potřebuje. Dalším kladem smíšených skupin je, že umožňují dítěti pracovat individuálním tempem bez stresu a tlaku, neboť každé dítě pracuje na svém tématu (v montessori hodinách) a nemá tak možnost se porovnávat s ostatními, což by mohlo vést k frustraci/nadměrnému nezdravému sebevědomí. Navíc nevzniká nevraživost mezi třídami (ve smyslu „šestáci se nebaví s osmáky“ atp.) a tím se snižuje riziko vzniku šikany. Heterogenní věkové skupiny poskytují přívětivé prostředí pro všechny žáky.

- Aktivní přístup žáků

Skrze aktivní přístup žáci získávají potřebné kompetence k učení². V matematice, češtině a částečně angličtině žáci využívají tzv. plánů učiva, které jim učitelé v září na základě individuální diagnostiky vytvoří na celý školní rok. Nadané nebo v dané oblasti silné dítě má v plánech učivo nadstavbové, dítě s vážnými speciálními potřebami naopak pouze základní, aby jeho cíle byly splnitelné. Každé dítě si ke zvládnutí plánů volí metody a strategie, které jsou pro jeho učební styl efektivní – např. které se mu v minulosti osvědčily. Plánuje si svou práci v průběhu celého roku, organizuje a řídí tak vlastní proces učení, startuje proces celoživotního učení. Je vedeno k tomu, aby vyhledávalo a třídilo informace na základě jejich pochopení, propojovalo je a systematicky a efektivně je využívalo v procesu učení, tvůrčích činnostech a ideálně i v praktickém životě.

Je žádoucí, aby žáci operovali s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uváděli věci do souvislostí, propojovali do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytvářeli komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy, což se jim daří díky tomu, jak je pojat nejen systém práce s montessori plány (matematika, český jazyk), ale také ostatní předměty. Všechny předměty, které ve škole učíme, mají mezi sebou tzv. červenou nit – žáci se učí o stejných tématech napříč všemi předměty, které vycházejí z tzv. Projektů (projektová

témata se navíc točí v čtyřletých cyklech, žáci tak každým tématem projdou několikrát v různém věku v různých úrovních). V matematice, fyzice, chemii i projektech samostatně pozorují a experimentují, získané výsledky porovnávají, kriticky posuzují a vyvozují z nich závěry pro využití v budoucnosti.

V neposlední řadě je jim jasné, jaký je smysl a cíl učení, vesměs mají alespoň k některým předmětům pozitivní vztah, z čehož vyplývá kladný vztah k učení obecně. Snažíme se o to, aby byli schopni posoudit vlastní pokrok a určit překážky či problémy bránící učení, naplánovat si, jakým způsobem by mohli své učení zdokonalit, kriticky zhodnotili výsledky svého učení a diskutovali o nich.

- Tvorba projektů

Kromě vyučovacích bloků Projektu (sloučený předmět obsahující dějepis, občanskou nauku, zeměpis a přírodopis), kdy je pro žáky připraven různorodý program a rozličné materiály pro práci na společném tématu, mají žáci v rozvrhu vyhrazeny hodiny pro individuální projekty, kdy jednotlivci nebo dvojice zpracovávají své vlastní téma (v mezích zadaného rámce) po dobu několika týdnů. V těchto hodinách se žáci učí rozvrhnout si práci v delším časovém horizontu, hojně dochází k vzájemnému učení a žáci se učí spolupráci.

Během těchto bloků mají žáci jedinečnou příležitost získat kompetence k řešení problémů, učí se vyhledávat informace vhodné k řešení problému, nachází jejich shodné, podobné a odlišné znaky, využívají získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení. Díky tomu, že pracují ve dvojici (skupině), mohou se vzájemně podporovat a je větší pravděpodobnost, že se nenechají odradit případným nezdarem a vytrvale hledají konečné řešení problému. V ideálním případě kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, jsou schopni obhájit své názory, uvědomují si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí.

Při prezentaci svých projektů žáci formulují a vyjadřují své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřují se výstižně, souvisle a kultivovaně v ústním (i písemném) projevu. Je žádoucí, aby porozuměli různým typům textů a záznamů, obrazovým materiálům, běžně užívaným gestům, zvukům a jiným informačním a komunikačním prostředkům, přemýšleli o nich, reagovali na ně a tvořivě je využili ke svému rozvoji. Žáci, kterým je práce prezentována, se učí naslouchat promluvám druhých lidí, porozumět jim, vhodně na ně reagovat, účinně se zapojit do diskuse, případně vhodně argumentovat a obhájit svůj názor.

- Role pedagoga jako mentora/ průvodce vzděláváním

Role učitele v Montessori pedagogice je postavena převážně na nenápadném vedení a taktní vhodně načasované pomoci. Vše vychází ze známého motta Montessori pedagogiky: „Pomoz mi, abych to dokázal sám“. Vždy se postupuje od konkrétního k abstraktnímu a pro jednotlivé okruhy se využívají speciálně vyvinuté pomůcky. Pomůcky jsou navrženy tak, aby usnadnily pochopení nových jevů, ale také zásadní měrou přispívají k hlubšímu a trvalejšímu uchování nově nabytých zkušeností a vědomostí.

Montessori průvodce se řídí pravidly, která utvořila Maria Montessori před více než 100 lety a jsou stále aktuální. V podstatě se jedná o to, že využívá předem připravené prostředí, sám umí používat didaktický materiál a dokáže dětem zprostředkovat jeho používání, je aktivní, když zprostředkovává dítěti vztah s okolím, je pasivní, pokud se tento vztah již uskutečnil. Průvodce děti neustále pozoruje a diagnostikuje, aby uměl pomoci v okamžiku, kdy je o ni požádán, měl by děti nechat pocítit, že se na jeho pomoc mohou kdykoliv spolehnout, svoji pomoc ale nevnučuje. Je potřeba umět naslouchat a až potom se ptát, respektovat dítě, když pracuje, a nevyrušovat ho, respektovat dítě, když dělá chyby, aniž by ho hned opravoval, respektovat dítě, které odpočívá a

přihlíží práci jiných, aniž by ho rušil a nutil do práce.

Rizika využívání inovativních prvků:

Využívání inovativních prvků ve výuce vyžaduje od pedagogů značné pracovní nasazení, jejich uvedení do praxe je časově i energeticky náročné, stejně tak jejich udržení v chodu, proto s sebou aplikace těchto prvků nese riziko předčasného syndromu vyhoření a je potřeba toto riziko ošetřit předem budováním pozitivních vztahů na pracovišti kombinované se správnou psychohygienu, zdravou životosprávou a dostatkem času na vlastní aktivity.

3. Vysvětlení s jakým cílem byly tyto prvky uvedeny do praxe

Výše zmíněné inovativní prvky, jsou do výuky zaváděny s cílem dosahování kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní i osobní život v prostředí školy. Naším hlavním cílem je neudusit přirozenou touhu dítěte poznávat nové věci, vybudovat přátelský vztah mezi učitelem a dítětem, najít takové učitele, kteří jsou ochotni a schopni děti pozitivně motivovat, podporovat jejich kvality i originalitu a respektovat vývojové zvláštnosti (chyba je stupeň učení, ne přestupek), co nejaktivněji zapojit dítě ve výuce, podporovat spolupráci a rozvoj komunikace ve skupině, pěstovat odpovědnost spoluúčasti dětí na rozhodování, propojovat předměty (k pochopení souvislostí a využitelnosti poznatků), prostředí uzpůsobit tak, aby vyhovovalo dětem (pomůcky snadno přístupné v nízkých polích, vyučování bez zvonění přizpůsobené momentálnímu zaujetí či únavě dětí), využívat slovní formativní zpětnou vazbu a v neposlední řadě spolupracovat s rodinou dítěte (učitel zná možnosti pedagogiky, rodiče nejlépe znají své děti).

4. a) Shrnutí, které prvky se nám osvědčily. Přínosy využívání inovativních prvků.

Obecně se dá říci, že dlouhodobá filozofie naší školy je postavena na několika základních principech. Tím, že jsme zavedli tyto principy do praxe, jsme zároveň uplatnili výše zmíněné inovativní prvky ve vyučování a průběžně dosahujeme stanovovaných cílů.

Těmito principy jsou partnerství a respektování ve vztazích (čerpající z knih a kurzů Respektovat a být respektován³). Přičemž respektovat znamená opustit mocenský, manipulativní přístup ve výchově a vzdělávání a vymezovat tolik potřebné hranice jinými, respektujícími a přitom účinnými způsoby. Tyto způsoby budují morálku opřenou o zvnitřněné hodnoty, podle nichž budou děti zvažovat své chování i tehdy, když na blízku nebude žádná „kontrola“. Při nesprávném chování dítěte dítě dostává empatickou reakci, informaci, proč toto chování není přijatelné, nesměšuje se hodnocení osoby s hodnocením chování (dítě je v pořádku, toto chování teď ne). Dítě má možnost situaci samo řešit či spoluřešit, nadále smýšlí o sobě pozitivně a má šanci vytvořit si vysokou sebeúctu. Sebeúcta má klíčový význam pro to, jak se chováme sami k sobě, k druhým lidem, ale i k přírodě a k věcem. Kdo se naučí vážit si sám sebe, naučí se také vážit si ostatních.

Dalším velmi důležitým principem je individuální přístup k dítěti. Individuální přístup je podpořen několika základními věcmi – žáci mají přístup k didaktickým materiálům a pomůckám, s nimiž pracují během montessori práce; je jim k dispozici širší nabídka činností, než při klasické frontální výuce; pokud to situace dovolí, jsou činnosti / pracovní listy připraveny v několika úrovních – různých stupních náročnosti; je respektováno vlastní tempo žáka, různé cesty, které si žák volí při řešení úkolu či specifické potřeby dítěte.

Dbáme na rozvoj zodpovědnosti a samostatnosti dítěte skrze plánování učiva (žáci mají k dispozici roční plány učiva z matematiky a českého jazyka, z nich si vybírají témata, na kterých budou pracovat v pořadí, jež si sami zvolí), přijímání přirozených a logických důsledků za své jednání, posilování vnitřní motivace (ta je podporována podnětným prostředím, výběrem

smysluplné činnosti apod.).

Uplatňujeme učení v souvislostech především v projektovém vyučování⁴. Projektové vyučování umožňuje žákům získávat informace poutavou a zajímavou formou. Těžíme z toho, že práce na projektech je pro žáky zajímavá, získávání nových vědomostí je motivující k dalšímu bádání, při němž využívají již nabyté dovednosti a zkušenosti. Zároveň se žáci učí spolupracovat, respektovat názory druhých, diskutovat, argumentovat, učí se prosazovat své názory, náměty a nápady. Projekty vedou žáky k samostatnosti, tvořivosti, toleranci. Současně se učí vyhledávat informace nejen v literatuře, ale i na internetu a ty pak dále zpracovávat a kriticky vyhodnocovat. Díky projektům se nám také daří propojit školu s praktickým životem - není žádoucí, aby pro žáky zůstávaly tyto dva světy odděleny. V projektovém vyučování je odlišná i role učitele, ten přestává být tím, kdo sděluje žákům vytříbené hotové informace, stává se z něj koordinátor a konzultant, který směřuje žáky správným směrem.

Vedle projektového vyučování se snažíme o hledání různých přístupů k problému a nazírání problémů z různých úhlů, využíváme aktivizující metody výuky jako je např. Kritické myšlení⁵. Pro něj je typické promyšlené a strukturované využití čtení, psaní a diskuse k rozvíjení samostatného myšlení žáků, k podnícení potřeby i schopnosti celoživotního vzdělávání, tvořivého přístupu k novým situacím, schopnosti spolupracovat a respektovat názory druhých. I zde dochází ke změně učitelova postavení v procesu výchovy a učení a komunikaci mezi učitelem a žáky a mezi studenty navzájem. Samozřejmostí je využití faktografických znalostí k řešení problémů a jako materiálu k rozvíjení myšlenkových operací, vyvážený poměr mezi znalostmi, dovednostmi a rozvíjenými postoji. Vždy se zohledňují skutečné žákovy zájmy a potřeby. Využívá se žákova neustálá reflexe vlastního učení jako jeden z nástrojů celoživotního vzdělávání. Je kladen důraz na spolupráci žáků, využití celé škály kooperativních metod, hodnocení učebního procesu, ne jen výsledku učebního procesu. Důležité je žákovo ztotožnění se s cíli učení – žák cílům rozumí a později si je i samostatně formuluje a sleduje míru jejich dosahování. Třída je vnímána jako učící se společenství otevřené novým nápadům a netradičním řešením.

Samozřejmostí pro nás je častá příležitost k otevřené komunikaci, budujeme bezpečné prostředí bez zkoušení, soutěžení, srovnávání, či známkování – místo toho probíhá průběžná individuální diagnostika při práci a prezentacích, žáci jsou vedeni k sebehodnocení, vedou si svá portfolia, je jim poskytována popisná zpětná vazba, na vysvědčení dostávají slovní hodnocení.

Zároveň se snažíme o to, aby škola fungovala jako komunitní centrum – rodiče mají celoročně přístup do výuky, pořádáme vzdělávací, odpočinkové, tvůrčí, poznávací i sportovní aktivity, kterých se kromě dětí účastní i rodiče. Je pro nás velmi důležitý soulad mezi rodinou a školou – aby škola i rodiče vyznávali stejné principy ve výchově a vzdělávání.

Důraz klademe i na ohleduplné chování k životnímu prostředí. Každoročně se účastníme akce Uklidme Česko, celoročně třídíme odpad, využíváme kompost na školní zahradě. V předmětu výchova ke zdraví diskutujeme důležitá témata související se zdravým životním stylem i ochranou životního prostředí.

V neposlední řadě se naše pozornost zaměřuje na sdílení a šíření informací⁶ o efektivních formách vzdělávání v širší společnosti (například pořádání workshopů, provozování stránek alternativní školy, spolupráce s dalšími podobnými školami).

4. b) Problémy, které se objevily v souvislosti s epidemií Covid-19

Vzhledem k nečekanému šíření epidemie Covid-19 jsme byli nuceni se během roku vypořádat s několika obtížemi, vedle zvýšených nároků na organizaci výuky to byla především aplikace inovativních prvků v prostředí on-line výuky. On-line prostředí zcela nepřeje individuální práci žáků a v některých momentech jsme museli s dětmi bez ohledu na jejich různé nadání dělat práci na jedné úrovni. Abychom minimalizovali negativní dopad vládních nařízení týkajících se vzdělávání,

připravovali jsme jednotlivým dětem obálky s materiály „šitými na míru“, které jsme jim v průběhu distanční výuky v pravidelných intervalech rozváželi. Při práci na těchto materiálech jsme děti doprovázeli formou konzultací přes videohovory. Prvňáky a druháky při online výuce částečně doprovázeli rodiče, ale od druhého až třetího ročníku výše se děti obešly zcela bez pomoci rodičů. Škola měla díky Šablonám dostatek notebooků k zapůjčení do rodin, takže kromě dvou dětí, které měly po stěhování dočasně komplikovaný přístup k internetu, žádné dítě nezůstalo offline.

4. c) Závěr studie – úspěšnost/neúspěšnost zavedených prvků

Jsme přesvědčeni, že se během pokusného ověřování v roce 2020 ukázalo, že se zavedení inovativních prvků ve výuce osvědčilo, přestože jsme se velkou část roku potýkali se zcela novou situací vyvolanou epidemií Covidu-19 a nejednalo se tak o běžný školní rok, ve kterém se daří všechny inovativní prvky aplikovat v potřebné šíři. Naopak se díky rozdílům mezi prezenční a distanční výukou projevila potřeba osobního kontaktu a individualizace výuky. V měsících, kdy mohly být děti přítomny ve škole, bylo zřejmé, jak jim vyhovuje pracovat na trojrozměrných didaktických pomůckách, s okamžitou zpětnou vazbou učitele, vlastním tempem (bez „čekání na pomalejší děti“) a vybírat si témata dle vlastních preferencí, což v průběhu distanční výuky nebylo vždy možné.

4. d) Náročnost využívání inovativních prvků z několika hledisek

- časové hledisko

Je třeba si upřímně říci, že vytvořit připravené prostředí, které je nutností pro výuku, v níž jsou aplikovány inovativní prvky, je časově velmi náročné. Práce pedagogů nespočívá pouze v přímé práci, ale velkou část zabírá nepřímá práce, v níž se skrývají hodiny příprav pomůcek, vhodných pracovních listů v několika úrovních propojených s tématy projektu. Vybudování fungujícího prostředí tak není otázkou pouze jednoho školního roku. Na druhou stranu po cca třech letech je prostředí (např. učebna matematiky) vybavené natolik, že podíl nepřímé práce prudce klesá až na naprosté minimum.

- organizační hledisko

Organizace výuky se zavedením inovativních prvků vyžaduje výborné organizační schopnosti od vedoucích pracovníků a zároveň ochotu pedagogů pracovat v „netypických podmínkách“. Velkou výhodou je organizace vyučovacích hodin do učebních bloků alespoň v délce 2 vyučovacích hodin a kombinace výuky ve škole s projektovými dny mimo školní budovu.

- materiální hledisko

Vybudovat podnětné prostředí, v němž se pedagog neopírá o jednu sadu učebnic k danému předmětu, je náročné. Některé pomůcky se dají koupit hotové, jiné si je pedagog nucen vyrobit sám (což opět navazuje na časovou náročnost). Z dlouhodobého hlediska náklady nejsou vyšší, než při výuce z učebnic a pracovních sešitů, protože každou pomůcku stačí vyrobit jednou a je potom ve škole k dispozici řadu let, kopírují se pouze pracovní listy. Třídu je však potřeba vybavit nárazově hned na začátku, proto jsou náklady vysoké nárazově v okamžiku zavedení celého systému výuky.

- personální hledisko

Při nevrstevnickém učení a individualizaci výuky je nezbytná větší odbornost pedagogů (kromě vysokoškolského pedagogického vzdělání např. Montessori kurzy, kurzy Kritického myšlení, Respektovat a být respektován apod.). Všichni učitelé se naučili spolupracovat a vhodně využívat práci pedagogických asistentů, které máme ve třídách k inkludovaným dětem na základě podpůrných opatření. Všichni asistenti mají v naší škole nadstandardní vzdělání (často vysokoškolské pedagogické), protože jejich prací není jen plnit pokyny učitele, ale při individuální práci samostatně sledovat vzdělávací potřeby dítěte a na základě pozorování volit další strategie učení.

5. Přínos alternativních škol v systému vzdělávání v ČR

Na úplný závěr bych ráda v několika stručných bodech shrnula přínos alternativních škol v systému vzdělávání v České republice, který je úzce svázán s aplikací výše zmíněných inovativních prvků a principů ve výuce.

- Nejen fungující integrace, ale i inkluze

Pro klasické homogenní třídy na velkých školách s běžnou výukou je začlenění žáků se specifickými potřebami velmi těžký úkol – nadané i handicapované děti jsou bržděny nebo brzdí ostatní žáky ve třídě. Náročná bývá nejen komunikace mezi učiteli a žáky, ale často nefunguje ani spolupráce mezi učiteli tak, jak by si třídní učitel, který má integrovaného žáka na starosti, představoval. Zároveň je logicky obtížnější komunikace s rodinami (protože je na velkých školách hodně učitelů, žáků i rodičů, je těžké se společně sejit, domluvit se na jednotném směřování vzdělávacího systému na škole atp.). Malá škola má lepší podmínky pro to, aby všichni učitelé znali své žáky a jejich potřeby, aby společně mohli řešit vhodné strategie učení nebo řešení přidružených problémů, aby probíhala funkční komunikace a spolupráce školy s rodinou dítěte.

Konkrétně je v naší škole momentálně 21 žáků se specifickými poruchami učení, pozornosti a chování (z toho 1 dítě v MŠ a 5 na odloučeném pracovišti). Kolektiv takto různorodých žáků funguje symbioticky, děti jsou zvyklé si vzájemně pomáhat, inspirovat se od sebe. V minulosti k nám docházeli i žáci z odlišného sociokulturního prostředí a děti dodnes zajímá, jak se těm, kteří od nás z důvodu stěhování odešli, daří.

- Podpora nadaných žáků

Stejně tak, jako někteří žáci potřebují pomalejší tempo, jednodušší úkoly, rozčlenění úkolů do více kroků atd., jsou mezi námi žáci, kteří mají naopak v některých předmětech zvládnuté učivo svého ročníku a potřebují úkoly „navíc“, využijí více podnětů, zvládnou se v daném čase věnovat problematice více do hloubky. Kolektiv, tak jak je v alternativní škole nastaven, je schopen tyto děti přijmout bez nevraživosti a prostředí jim poskytuje dostatek příležitostí k seberozvoji a celkově k jejich většímu růstu.

Konkrétně jsou v naší škole v současnosti dva žáci, kteří pro mimořádné nadání přeskočili ročník- I jejich začlenění v kolektivu starších žáků probíhá bez problémů.

- Každé dítě v ČR má mít možnost najít si styl výuky, který mu vyhovuje, k čemuž je na alternativní škole vhodné prostředí – vycházíme z toho, že každý preferuje jiný typ učení (vizuální, hmatové, sluchové,...) a snažíme se všem poskytnout dostatek potřebných podnětů.
- Formativní hodnocení zvyšuje motivaci dítěte. Děti, které již opustily naši školu, jsou na všech typech středních škol, včetně gymnázií. Podle zpětné vazby z některých těchto škol mají tyto děti vysokou míru vnitřní motivace k učení, snadno se adaptují na vše nové a

spolupracují se svými spolužáky.

6. Přílohy – ukázky aktuálních plánů učiva

Hnědá barva značí práci zvládnutou za první čtvrtletí (do první rodičovské schůzky), modrá barva druhé čtvrtletí (do pololetního vysvědčení).

Matematika 1. ročník

PŘÍŘADIT ČÍSLO K MNOŽSTVÍ

DO 10 DO 20 DO 30 DO 40 DO 50 DO 100 DO 200 DO 300 DO 400 DO 500 DO 1000 DO 10 000

ČÍSELNÁ ŘADA

DO 10 DO 20 DO 30 DO 40 DO 50 DO 100 DO 200 DO 300 DO 400 DO 500 DO 1000 DO 10 000

POROVNÁVÁNÍ

VECI DO 10 DO 100 DO 500 DO 1000 DO 10 000

ČTENÍ A PSANÍ ČÍSEL

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 DO 20 DO 100 DO 500 DO 1000

SČÍTÁNÍ

DO 10 $11+5$ $8+7$ $20+30$ $30+6$ $36+20$ $47+6$ $53+34$ $100+15$ $108+7$ $120+30$ $130+6$ $136+20$ $147+6$

ODČÍTÁNÍ

DO 10 $16-5$ $15-7$ $50-30$ $36-6$ $56-20$ $53-6$ $87-34$ $100-15$

NÁSOBENÍ

PRINCIP

DĚLENÍ

PRINCIP

SLOVNÍ ÚLOHY

LOGICKÉ ŘADY - OBRÁZKY

OBCHOD

PYRAMIDY

GRAFY

RYSOVÁNÍ

PŘÍMÁ A KŘIVÁ ČÁRA

OSOVÁ SOUMĚRNOST

GEOMETRICKÉ TVARY

SKLÁDÁNÍ OBRÁZKŮ

NÁZEV

VRCHOLY

STRANY

MNOHOÚHELNÍK

TĚLESA

NÁZEV

VRCHOLY

HRANY

STĚNY

PLÁŠT

KONSTRUKCE

KALENDÁŘ

MĚSÍCE

HODINY

CELÁ

PŮL

ČTVRT

TRÍ ČTVRTÉ

DĚLKA

mm

cm

dm

m

km

HMOTNOST

g

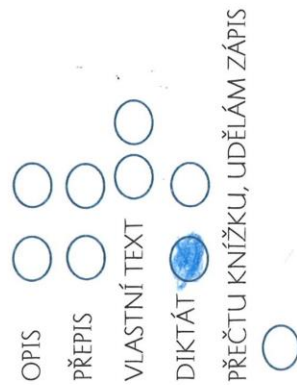
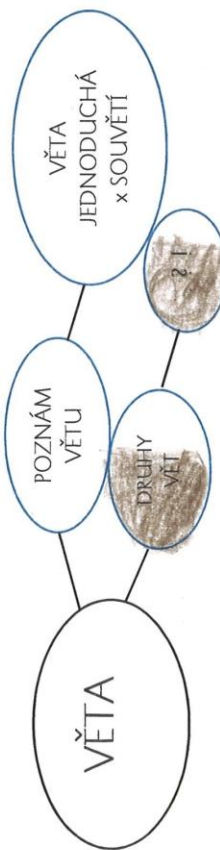
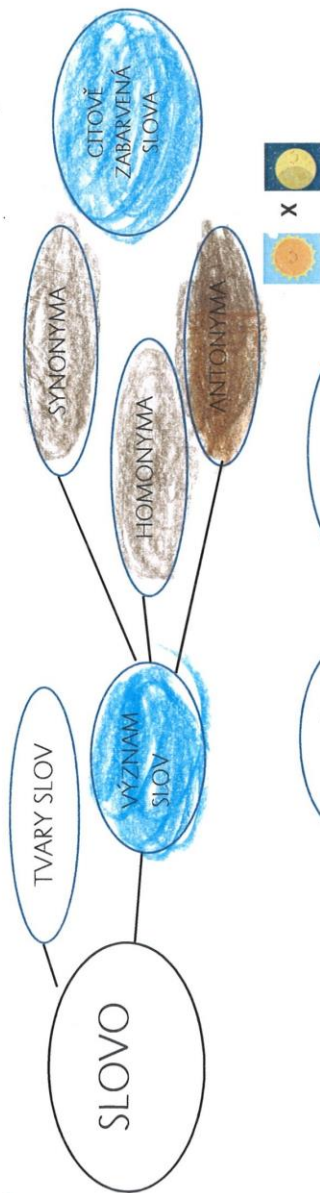
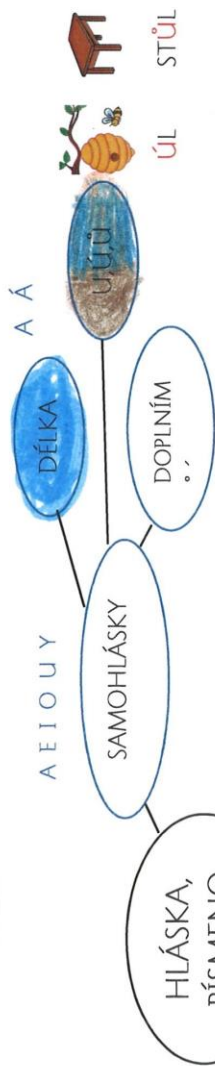
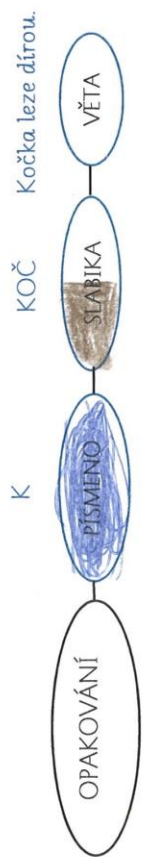
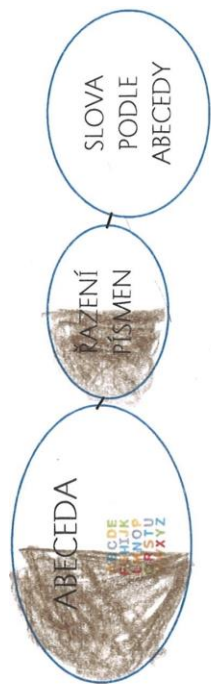
kg

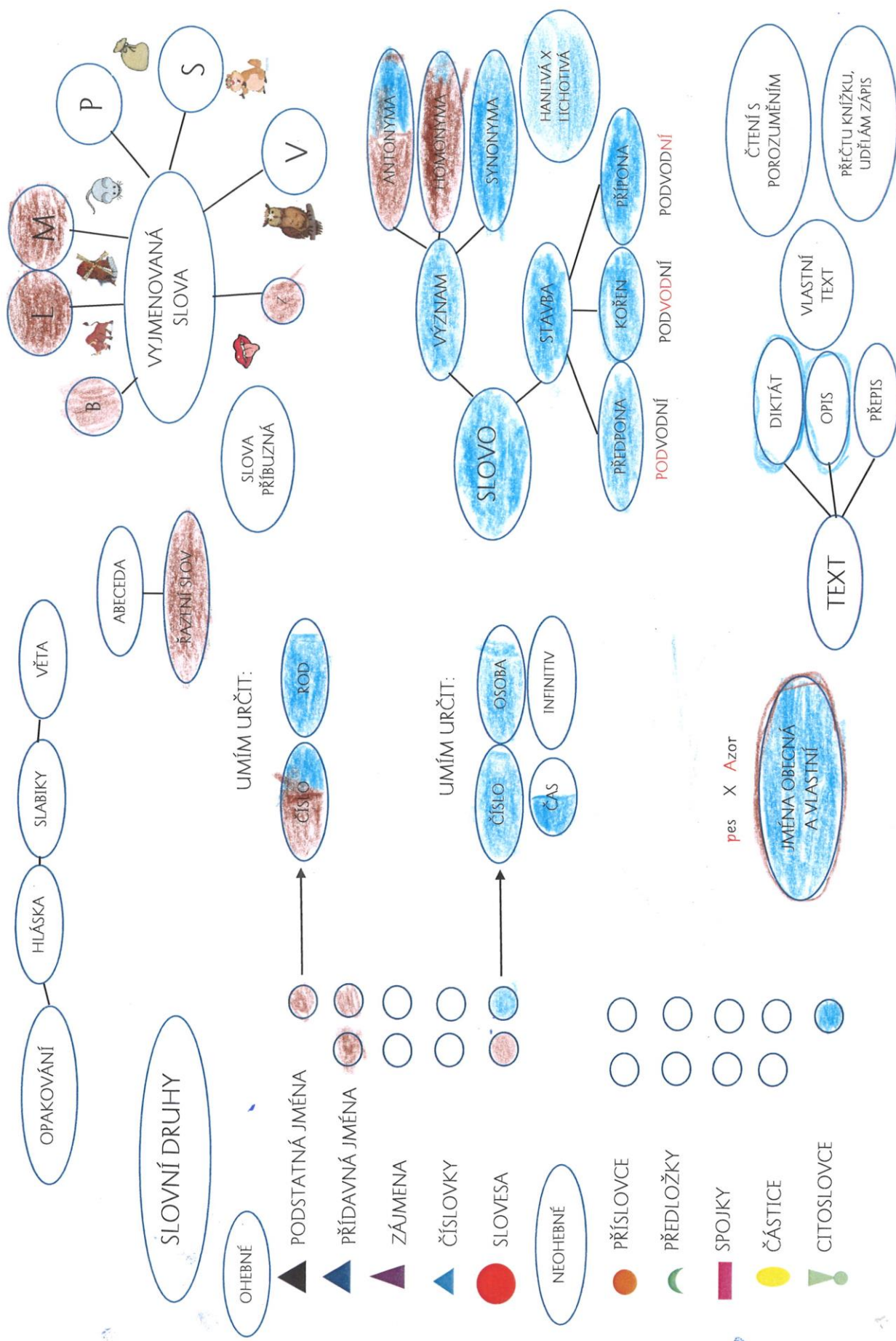
OBJEM

l

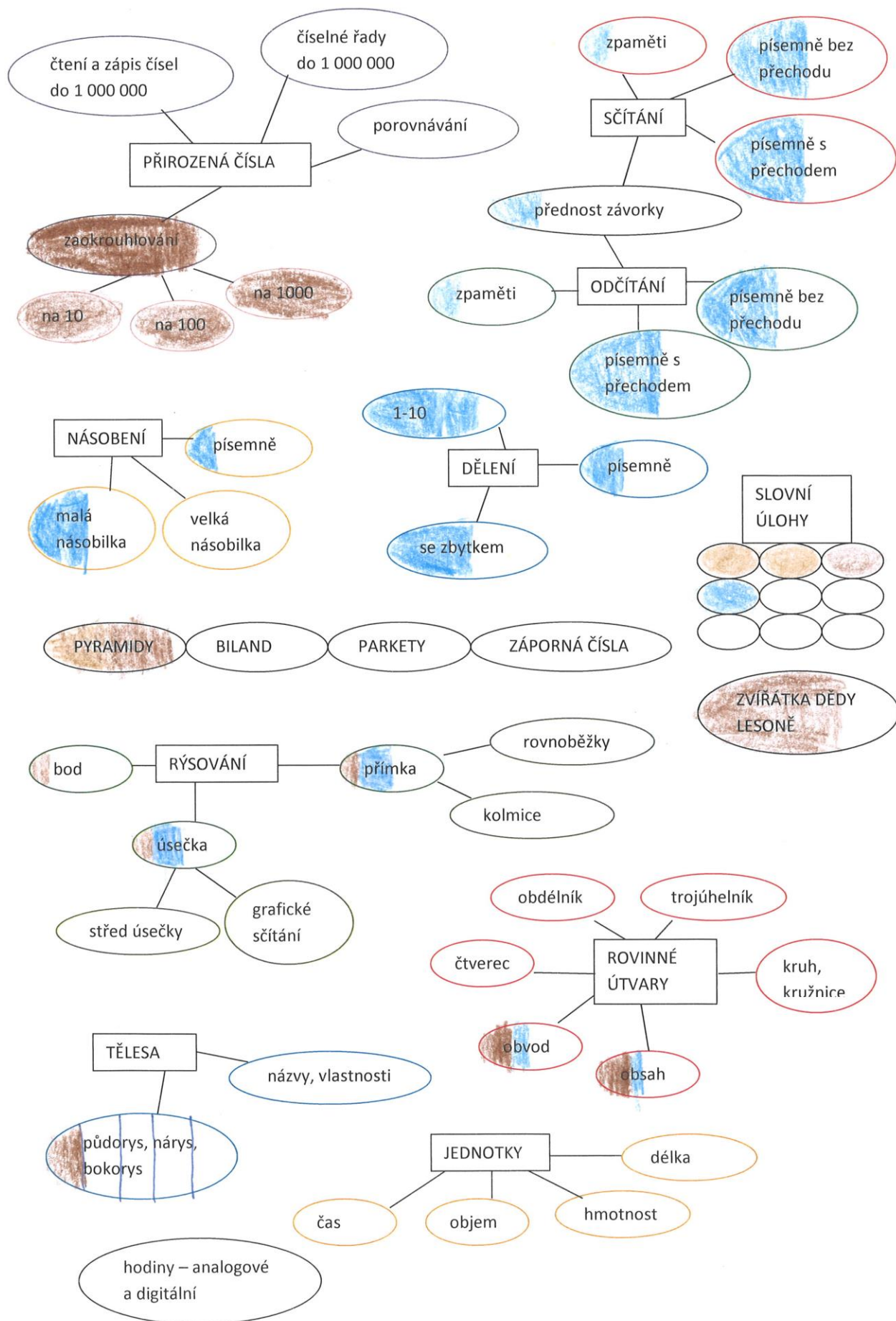
TEPLOTA

°C

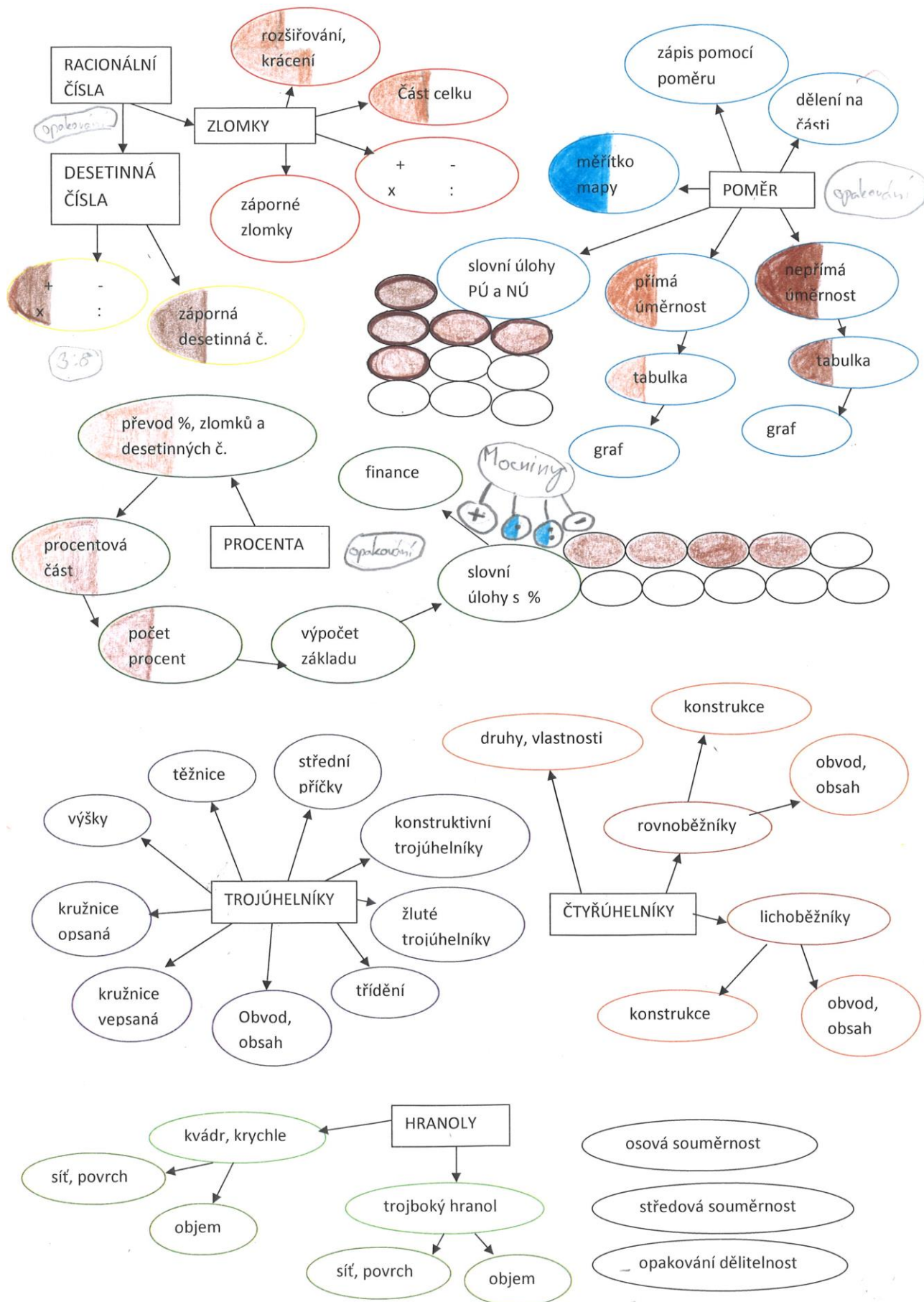

Matematika 4. ročník

Matematika 7. ročník

7. Užitečné odkazy vztahující se k textu (z těchto textů je v případové studii částečně citováno):

- 1) <https://www.mpsv.cz/documents/20142/954010/psychologie.pdf/91da3174-0856-99ce-5c24-2704a0cc7d55>
- 2) <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10842>
- 3) <https://www.respektovani.com/index.php?obsah=1&sub=23#100>
- 4) <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120016819>
- 5) <https://kritickemysleni.cz/o-programu/>
- 6) <http://www.alternativniskoly.cz/>